

Helsingissä 24.10.2019

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti lausuntopalvelu.fi

Asia: Luonnos kansallisista mediakasvatuslinjoista

Viite: Lausuntopyyntöne diaarinumero: 129/79/2018

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti valmistelea vuoden 2019 aikana opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta mediakasvatuksen kansalliset linjaukset. Linjaukset laaditaan poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä toimialan kanssa. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti, joten käytämme tätä otsikointia lausunnossamme.

1 Kommentit yleisesti linjausluonnoksesta, tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Kehittämiskeskus Opinkirjo pitää tärkeänä, että mediakasvatukseen kiinnitetään huomiota ja sitä kehitetään systemaattisesti antamalla kansalliset linjaukset. Mediakasvatus on tärkeää kaikissa ikäryhmissä, mutta kenties haastavinta keski-ikäisten keskuudessa, joilla on jo vakiintuneita mediankäyttötapoja ja asenteita mediasisältöjä kohtaan. Lasten ja nuorten osalta tilanne on parempi, koska heidät tavoitetaan koulujen ja oppilaitosten kautta ohjaamalla opettajia ja kasvattajia opetussuunnitelmien tai muiden normiasiakirjojen kirjauksin ja koulutuksin.

1.1 Visioon liittyvät kommentit

Visiona esitetyt tavoitteet ovat kannatettavia ja hyviä lukuunottamatta ponnetonta ensimmäistä virkettä, joka sysää medialukutaidon yksilön itsensä vastuulle. Pelkkä mahdollisuus kehittää medialukutaitoa tuskin on riittävä, jos tavoitteena on kohottaa koko kansakunnan medialukutaidon tasoa. Tavoitteisempaa olisi määrittää medialukutaito kaikkien kansalaisten omaamaksi kansalaistaidoksi. Tämä haastaisi viranomaiset toimimaan asian edistämiseksi.

1.2 Tavoite 1. Kattava mediakasvatus

Kehittämiskeskus Opinkirjo pitää tärkeänä, että tavoitteessa korostetaan medialukutaidon kuuluvan kaikille. Toimenpiteinä luetellut keinot ovat varmasti tärkeitä, mutta huomio on ohjautunut mediakasvatuksen toimijakenttään sisältöjen sijasta. Olisi ensisijaista, että huomattaisiin digitaalisen mediasisällön aikaan ja paikkaan sitomattomuus. Kattavuuden kysymys ei ole maantieteellinen, vaan laite- ja alustasidonnainen. Hyvää on avointen materiaalien huomaaminen tässä yhtenä mahdollisuutena kattavuuden parantamiseen. Voisi ajatella, että avointen materiaalien lisääminen olisi hyvä keino mediakasvatuksen tasa-arvoisuuden toteuttamiseen.

1.3 Tavoite 2. Laadukas mediakasvatus

Mediakasvatuksen laadukkuuden perustana tulee olla tutkimusperustaisuus. Tämän lisäksi on kuitenkin huomattava, että mediakasvatuksen arvoperustaa olisi kirjattava huolellisemmin auki. Luonnoksessa mainitut ihmisoikeudet ovat hyvä lähtökohta, mutta myös muun mediakasvatuksen arvoperustan tulisi olla laadukkuuden määrittelyn perustana. Laadukkuus tarkoittaa myös mediakasvatuksen koulutustoiminnan systematisointia esim. opettajien täydennyskoulutuksessa.

1.4 Tavoite 3. Systemaattinen mediakasvatus

Systemaattinen mediakasvatus on hyvä tavoite. Esitettyjen toimenpiteiden lisäksi tarvittaisiin kuitenkin ajatus mediakasvatuksen polusta: Siitä, millaisen mediakasvatuksen piirissä ihminen eri ikäkausinaan on, ja kuka siitä vastaa. Polun tulisi alkaa jo varhaislapsuudesta ja vanhemmuuden tuesta jatkuen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisenasteen koulutuksen opetussuunnitelmiin. Nämä ovat jo jossain määrin kirjattuja ja huolehdittuja, mutta systematiikka puuttuu koulutuksen päättäneiden aikuisten tai ikäihmisten osalta. Tähän tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Mediakasvatuksen polku tulisi rakentaa viranomaisten yhteistyönä siten, että tehtävät tulisivat myös jaetuksi oikeiden vastuutoimijoiden mukaan. Systemaattinen mediakasvatus ei voi rakentua ilman viranomaisyhteistyötä.

2. Taustaan liittyvät kommentit

2.1 Mediakasvatuksessa huomioon otettaviin kehitystrendeihin liittyvät kommentit

Teknologia kehittyä

Teknologian kehittyessä on olennaista, että mediakasvatustoimijat toimivat itse kehittyvillä alustoilla ja teknologisissa ympäristöissä. Mediakasvatustoimijoiden kouluttaminen ei siis ole toimenpiteenä riittävä, vaan laadukkaan mediakasvatustoimijan tulee itse toimia muuttuvan teknologian allonharjalla.

Yhteiskunnan ja kulttuurin muutokset vaikuttavat myös mediakasvatuksessa

Mediakasvatuksen keino reagoida muuttuvaan yhteiskuntaan ja kulttuureihin on korostaa vahvemmin mediakasvatuksen arvopohjaa, kuten sitoutumista ihmisoikeussopimukseen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden noudattamiseen. Mediakasvatuksen arvovartijan roolin tulisi korostaa sitä, etteivät nämä arvot ole mielipidekysymyksiä, vaan itseisarvoja.

2.2 Mediakasvatuksen haasteisiin liittyvät kommentit

Mediakasvatukselle ei ole riittävästi resursseja

Resurssivajeella on totuttu perustelemaan yhteiskunnallisia ongelmia ja tuomaan resurssipula toimattomuuden syyksi. Niukkojakin resursseja voitaisiin käyttää paremmin tekemällä laadukkaampaa yhteistyötä. Tämä koskee etenkin ylintä viranomaistasoa, järjestö- ja alueelliset toimijat ovat tottuneita yhteistyön tekijöitä. Kyse on siis koordinaatiosta ja työnjaosta yhdessä sovituin tavoin, joka sen jälkeen tulisi resursoida riittävästi ja pitkäjänteisesti.

2.3 Mediakasvatuksen maisemaan tai toimijoihin liittyvät kommentit

Mediakasvatuksen maisema

Luonnoksessa todetaan, että medialukutaidon tila Suomessa on pitkälti selvittämättä. Kehittämiskeskus Opinkirjo pitää tärkeänä, että medialukutaidon tilaa tutkitaan. Erityisen tärkeää olisi selvittää aikuisväestön medialukutaito.

Yliopistot, korkeakoulut ja muut tutkimusorganisaatiot

Yliopistojen ja korkeakoulujen rooli mediakasvatuksessa on keskeinen, koska niiden tuottama tutkimustieto median käytön tottumuksesta, medialukutaidosta jne. on keskeistä mediakasvatuksen sisältöä tuottaessa. On kuitenkin huomattava, että kansainvälisen tutkimustiedon merkitys on tässä olennaisessa roolissa, koska median vaikuttavimmat toimijat ovat globaaleja toimijoita. Kansallisen tutkimustiedon merkitys on barometri-tyyppisessä tiedossa, mutta etenkin medialukutaidon osalta tiedon pitää olla kansainvälistä.

2.4 Seurantaan liittyvät kommentit

Mikäli mediakasvatuksen toimenpiteiden halutaan toteutuvan, on niihin rakennettava systematisoidut seurantamittarit. Nämä jäävät luonnoksessa arvelujen varaan.

3 Mahdolliset muut huomiot ja kommentit

Median vastuu mediakasvatuksesta ja medialukutaidon kehittämisestä on mainittu linjauksissa vain melko yleisellä tasolla. Median vastuuta pitäisi linjauksissa korostaa enemmän. Kansalaisten kouluttaminen medialukutaitoisiksi ei riitä, jos media itse osallistuu esimerkiksi vihapuheen levittämiseen omaksumalla sen retoriikkaa toimintaansa. Kehittämiskeskus Opinkirjo haluaa korostaa median itsensä vastuuta mediakasvatuksesta ja medialukutaidosta. Ohjelma uhkaa jäädä hampaattomaksi, jos edes kansallista mediaa ei ole sitoutettu ohjelman toteuttamiseen.

Kehittämiskeskus Opinkirjo – Utvecklingscentralen Lärarik

Minna Riikka Järvinen
Toiminnanjohtaja, KT, FM, EMBA